

ODILLIK PRINSIPI: HAR BIR SUDYANING ASOSIY YO'L-YO'RIQI

Tursunova Nargiza Axtamovna

Fuqarolik ishlari bo'yicha Mirzo Ulug'bek tumanlararo sudi sudyasi**<https://doi.org/10.5281/zenodo.14759865>**

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev mamlakat sud tizimi vakillari, davlat sudyalari oldiga ana shunday haqqoniy talabni qo'yib, "Sudyaning ongida – adolat, tilida – haqiqat, dilida – poklik bo'lishi kerak" deb bejizga ta'kidlamadi. Xolbuki, bu so'zlar sud tizimining samarasini ta'minlash uchun zarur bo'lgan asosiy prinsiplarni o'z ichiga oladi. Sudyaning ongida adolatning mavjudligi, uning qarorlarida xolislik va haqqoniylikni ta'minlaydi, tilida haqiqatni ifoda etishi esa sud ishlarining to'g'ri va asosli bo'lishiga kafolat yaratadi. Sudyaning dilidagi poklik esa har qanday tashqi ta'sirlar va shaxsiy manfaatlardan holi bo'lishini ta'minlaydi, bu esa o'z navbatida jamiyatda sud tizimiga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi.

Prezidentning bu so'zlari sudyalarga faqatgina huquqiy bilimlarni emas, balki axloqiy va etika me'yorlarini ham o'z faoliyatiga tatbiq etish zarurligini ko'rsatadi. Sudyalar o'z qarorlarini chiqarishda haqiqatni, adolatni va inson huquqlarini bosh mezon sifatida qabul qilib, o'z mustaqilligini, xolisligini va insoniy qadriyatlarni saqlashlari kerak. Bunday talablarga rioya qilish sud tizimining samarali ishlashini va jamiyatda qonun ustuvorligini ta'minlashni kafolatlaydi.

Sud tizimi adolatni ta'minlash, qonunlarni to'g'ri va xolisona tatbiq etish, shuningdek, fuqarolar o'rtasidagi nizolarni hal etish vazifasini bajaradi. Sudyalar esa bu jarayonda eng muhim rolni o'ynaydi. Sudyalarning har bir qarori, nafaqat yuridik normativlarga, balki ularning odillik va xolislik tamoyillariga asoslanishi kerak. Shu nuqtai nazardan, odillik prinsipi sudyalarning faoliyatidagi asosiy yo'l-yo'riq hisoblanadi. Ushbu maqolada odillik prinsipining sud tizimidagi o'rni, uning ahamiyati va sudyalar tomonidan qanday amalga oshirilishi kerakligi haqida so'z yuritiladi.

Odillik prinsipining mohiyati, barcha sud qarorlari va jarayonlarida xolislik, tenglik va haqiqatga asoslanishdan iboratdir. Adolatli sud tizimi, odil va xolis sudyalar orqali tashkil topadi. Sudyalar, o'zining qarorlarida barcha tomonlarning huquqlarini e'tiborga olib, nafaqat qonun talablariga, balki ijtimoiy axloqiy qadriyatlar va xalqning adolatga bo'lgan ishonchiga ham javob berishlari zarur.

Odillik prinsipining asosiy jihati shundaki, sudyalar o'z qarorlarini xususi yoki ijtimoiy manfaatlardan holi, faqatgina qonuniy asosda, haqiqatni aniqlashga yo'naltirib, shaxsiy qarashlarga yoki tashqi ta'sirlarga moyil bo'lmasdan chiqargan bo'lishi kerak. Bu, sudning mustaqilligi va obro'sini ta'minlashda, jamiyatda qonun ustuvorligi tamoyilini mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi.

Odillik prinsipi sud tizimining asosi bo'lib, adolatni ta'minlashning yagona yo'li sifatida ko'riladi. Ushbu prinsip, nafaqat sudyalarning individual faoliyatiga, balki butun sud tizimining ish faoliyatiga ta'sir ko'rsatadi. Adolatli sud tizimi jamiyatda qonun ustuvorligi va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda katta ahamiyatga ega. Sudyalar, odillik prinsipini hayotga tatbiq etish orqali, jamiyatda huquqiy tartibni mustahkamlashga, odamlarning huquqlari va erkinliklarini himoya qilishga xizmat qiladilar.

Adolatli sud tizimi, faqatgina qonunlarni tatbiq etish bilan cheklanmay, balki jamiyatda ijtimoiy adolatni ta'minlashni ham o'z zimmasiga oladi. Agar sud tizimi xolis bo'lmasa, bu o'z

navbatida jamiyatda ishonchsizlik, adolatsizlik va ijtimoiy notenglikni keltirib chiqaradi. Sudyalar tomonidan odillik prinsipining qat'iy rioya qilinishi, jamiyatda qonunlarga bo'lgan hurmatni oshiradi va sud tizimiga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi.

Sudyalar o'z ish faoliyatida odillik prinsipini amalga oshirishda bir qator majburiyatlarga ega. Birinchidan, sudyalar har bir ishni xolislik bilan ko'rib chiqishlari, tomonlar o'rtasidagi ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy tafovutlarni inobatga olgan holda, qaror chiqarishlari kerak. Ular barcha tomonlarning huquqlarini teng tarzda himoya qilishlari zarur. Sudyalar o'z qarorlarida barcha zaruriy huquqiy asoslarni ko'rsatib, ularning to'g'riligi va adolatligi haqida ishonch hosil qilishlari lozim.

Ikkinchidan, sudyalar o'z qarorlarida tashqi ta'sirlar va shaxsiy manfaatlardan holi bo'lishlari kerak. Ularning faoliyati mustaqil va bevosita qonun va adolatga asoslangan bo'lishi lozim. Sudyalar, nafaqat huquqiy, balki axloqiy mas'uliyatni ham o'z zimmasiga oladilar. Har qanday qaror, faqat qonunlar va ijtimoiy me'yorlarga muvofiq qabul qilinishi kerak.

Uchinchidan, sudyalar o'z qarorlarini shaffoflik va oshkoralik tamoyillariga asoslanib chiqarishlari zarur. Bunda tomonlar o'rtasida ishonch hosil qilish va sud qarorlarining adolatligiga bo'lgan ijtimoiy ishonchni oshirish uchun sud ishlarining ochiq va shaffof bo'lishi muhimdir. Sudyalar, qarorlarida ularni asoslaydigan dalillarni keltirib, har bir tomonning pozitsiyasini inobatga olishlari kerak.

Garchi odillik prinsipi sud tizimining asosiy tamoyili bo'lsa-da, uni amaliyotda to'liq amalga oshirishda bir qator muammolar mavjud. O'zgaruvchan siyosiy va ijtimoiy sharoitlar, sudyalarga nisbatan tashqi bosimlar, korrupsiya va boshqa noxolis ta'sirlar sudyalarning odillik prinsipiga amal qilishini qiyinlashtirishi mumkin.

Bunday muammolarni bartaraf etish uchun sud tizimida islohotlar amalga oshirilishi, sudyalarni tayinlash va ularning faoliyatini nazorat qilish tizimi mustahkamlanishi lozim. Sudyalar mustaqilligini ta'minlash, shuningdek, sud qarorlarining xolisligini ta'minlashda ochiqlik va oshkoralikni kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, odillik prinsipi har bir sudyaning faoliyatining asosi bo'lib, jamiyatda qonun ustuvorligini, ijtimoiy adolatni ta'minlash va huquqiy ishonchni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Sudyalar, o'z ish faoliyatida xolislik, tenglik va haqiqatga asoslanib, barcha tomonlarning huquqlarini himoya qilishlari zarur. Shu bilan birga, odillik prinsipini amalda hayotga tatbiq etish uchun sud tizimida mustahkam islohotlar, sudyalar mustaqilligini ta'minlash va shaffoflikni oshirish muhimdir. Faqat shunday hollarda, sud tizimi ijtimoiy barqarorlik va adolatni ta'minlashda samarali faoliyat ko'rsatishi mumkin.